

Марија Мишљанов*

Факултет политичких наука, мастер студије социјалног рада

Тамара Цамоња Игњатовић**

Факултет политичких наука, Универзитет у Београду

КАРАКТЕРИСТИКЕ ВРШЊАЧКИХ КОНФЛИКАТА НА ОСНОВНОШКОЛСКОМ УЗРАСТУ

Сажетак

Човек је друштвено биће и свакодневно је изложен многобројним интеракцијама са својом околином, а самим тим и могућношћу за настанак конфликта. Због тога је континуирано развијање вештина комуникације веома значајно. Од успешности у комуникацији и решавању интерперсоналних конфликта, којима смо учестало изложени, умногоме зависи и наш успех у сваком контексту у којем се нађемо, због чега је посебно значајно посветити пажњу овој теми у васпитавању деце. Циљ истраживања је опис вршњачких конфликта на основношколском узрасту преко скупа релевантних карактеристика: учесталост јављања, трајање, садржај, иницирање, афективни тон током и након конфликта, важност предмета сукоба, важност друге особе у сукобу стратегије решавања, исход и утицај на однос. Узорак је чинило 125 испитаника, 53 ученика 8. разреда и 72 ученика 5. разреда, као и 7 одељенских старешина. За потребе истраживања, коришћен је Анкетни упитник, за прикупљање социо-демографских података, Инвентар конфликтних садржаја и Упитник о карактеристикама конфликтних садржаја, аутора проф. др Петровић, модификованих за потребе истраживања, социометријски упитник, полуструктурирани интервју

---

* М.А. Факултет политичких наука, мастер студије социјалног рада.

** tamara.dzamonja@fpn.bg.ac.rs.

са одељенским старешинама и анализа педагошке документације. Истраживање је показало да постоје значајне разлике у многим карактеристикама вршњачких конфликта различитих група ученика основношколског узраста.

Кључне речи: интерперсонални конфликт, комуникација, ефикасна комуникација, асертивност, насиље, средње детињство, адолесценција

1. КОНФЛИКТИ И РАЗВОЈНИ СТАДИЈУМИ

Интерперсонални конфликт се може дефинисати као: „Облик социјалне размене између две особе у којој долази до узајамног супротстављања циљева, а које се манифестује кроз понашање у виду супротстављених изјава и акција.“¹⁾ Конфликти могу утицати на однос између две стране, а исход у највећој мери зависи од начина реаговања. Као средство за превазилажење конфликта, најчешће се користи преговарање, које се може манифестовати у облику надметања, попуштања, повлачења или решавања проблема. Повлачење или избегавање се заснива на некооперативности и неасертивности, што значи да особа не води рачуна ни о својим, нити о потребама друге стране у конфликту, те обе стране остају незадовољне. Ова стратегија је препознатљива по избегавању конфронтације, али се тиме подрива и могућност решавања проблема. Попуштање је стратегија коју карактерише усмереност на интересе друге стране и занемаривање властитих потреба, те се заснива на неасертивности и кооперативности. Надметање, као трећа стратегија преговарања, препознатљива је по високом степену бриге за сопствене интересе и ниском степену бриге за интересе друге стране, због чега се заснива на асертивности и некооперативности. Сарадња или принципијелно преговарање као четврта стратегија, односи се на висок степен бриге, како за своје, тако и за интересе друге стране у конфликту, те се заснива на асертивности и кооперативности. Као средишње решење, издваја се компромис, који се заснива на међусобним уступцима супротстављених страна, у циљу постизања договора.²⁾ Дакле, асертивно понашање подразумева самопоуздано и одговорно реаговање, залагање за своје потребе и права, јасно, директно и на прикладан начин, уз пошто-

1) Данијела Петровић, *Специфичности вршњачких конфликта у адолесценцији*, Интернет, <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0048-5705/2009/0048-57050902221P.pdf>.

2) Тамара Цамоња Игњатовић и Владан Јовановић, „Алтернативно решавање спорова и преговарање“, у књизи *Медијација: принципи, процес, примена* (приредила Тамара Цамоња Игњатовић), Центар за примењену психологију, Београд, 2014, стр. 51-65.

вање и уважавање права и потреба друге особе у конфликту.³⁾ Са друге стране, неадекватно решавање или игнорисање конфликта, може довести до његове ескалације у виду насилног понашања или прекида односа. Због тога је важан утицај средине и васпитавање деце у циљу усвајања асертивног начина реаговања, културе активног слушања, толеранције и ефикасног управљања конфликтима.

Са поласком у школу, деца преиспитују слику о себи, коју су изградила у породици и боре се за своју позицију у друштву. Средње детињство обухвата управо период од 6. до 11. године живота.⁴⁾ Истраживања показују да су социјалне преференције деце овог узраста усмерене на истополне групе, као и да су важни индикатори популарности физичка привлачност и развијене социјалне вештине. Укљученост и прихваћеност од стране вршњачке групе на овом узрасту, значајан је предиктор каснијег развоја целокупне личности, а нарочито развоја способности комуникације и емпатије.⁵⁾ Репутација детета утиче на целокупно понашање и ставове вршњака према њему, који се тешко мењају.⁶⁾ Када је реч о особинама и понашањима, које могу бити предиктор популарности на овом узрасту, издваја се пријатан спољашњи изглед, спремност да се помогне другоме, поштовање правила и проактивност у нејасним и тешким ситуацијама, као и низак степен агресивности. Са друге стране, одбачени ученици су окарактерисани као активнији, агресивнији, често проводе време сами, док је код занемариваних ученика упадљиво мали број интеракција уопште и пасивни су.⁷⁾ Популарне ученике, такође одликује мало виша интелигенција, спретност у слободним активностима и одличан школски успех. Одбачени ученици су перципирани и као себични, нешто ниже интелигенције, слабијег школског успеха и не воле тимски рад.⁸⁾ Након средњег детињства, наступа адолесценција, коју одликују

---

3) Тамара Цамоња Игњатовић и Ирена Лободок Штулић, „Вештине комуникације и решавања конфликта у медијацији“, У књизи *Медијација: принципи, процес, примена* (приредила Тамара Цамоња Игњатовић), Центар за примењену психологију, Београд, 2014, стр. 51-65.

4) Благоје Нешић и Војко Радомировић, *Основе развојне психологије*, Универзитет у Крагујевцу, Јагодина, 2000, стр. 132.

5) Cynthia Lightfoot, Michael Cole and Sheila Cole, *Development of Children*, Worth publishers, N.Y., 2013, str. 508.

6) Putallac & Wasserman, 1990 in Cynthia Lightfoot, Michael Cole and Sheila Cole, *Development of Children*, Worth publishers, N.Y., 2013, str. 493.

7) Kenneth Dodge, 1983 in Cynthia Lightfoot, Michael Cole and Sheila Cole, *Development of Children*, Worth publishers, N.Y., 2013, str. 494.

8) Душан Ђорђевић, *Развојна психологија*, Дечје новине, Горњи Милановац, 1984, стр. 87.

многе значајне промене, а овај развојни период обухвата узраст од 12-14. до 18-21. године живота.⁹⁾ На овом узрасту популарне дечаке краси добар карактер, бављење спортом, пријатан спољашњи изглед, одећа и успех у школском учењу, док су популарне девојчице добрих карактерних особина, пријатног спољашњег изгледа, лепо се облаче и угледне су.¹⁰⁾

2. ЦИЉ ИСТРАЖИВАЊА

Основни циљ истраживања је описати вршњачке конфликте на основношколском узрасту, преко скупа релевантних карактеристика: учесталост јављања, трајање, садржај конфликта, иницирање конфликта, асертивни тон током и након конфликта, важност предмета сукоба, важност друге особе у сукобу, стратегије решавања, исход и утицај конфликта на однос код ученика основношколског узраста.

3. МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Предмет истраживања је анализа карактеристика вршњачких конфликта ученика основне школе различитог узраста. *Општа хипотеза* је гласила: Постоје значајне разлике у многим карактеристикама вршњачких конфликта различитих група ученика основношколског узраста.

3. 1. Узорак

Узорак чини 125 испитаника, 72 ученика петог и 53 ученика осмог разреда.

Табела бр. 1: Структура узорка по узрасту и полу са процентима

Разред	Пол		Укупно
	дечаки	девојчице	
5. разред	37	35	72 (57.6%)
8. разред	23	30	53 (42.4%)
Укупно	60 (48%)	65 (52%)	125 (100%)

9) Жарко Требјешанин, *Речник психологије*, Стубови културе, Београд, 2001, стр. 293.

10) Cynthia Lightfoot, Michael Cole and Sheila Cole, *Development of Children*, нав. дело, стр. 509.

3. 2. Мерни инструменти

У истраживању је коришћен **анкетни упитник**, који се састоји из питања о социо-демографским подацима (узраст ученика, пол и школски успех), модификован **Инвентар конфликтних садржаја**¹¹⁾ где су узети у обзир само вршњачки конфликти. Овај упитник је подељен на 7 субскала, за потребе овог истраживања и то: *лични избор* (избор музике/ филмова, ТВ програма и сл., начин/ стил одевања, избор места седења и начин коришћења слободног времена), *располагање ресурсима* (употреба компјутера, мобилни телефон и телефонирање и позајмљивање ствари), *кршење правила* (непоштовање договора, лагање, узимање стари без питања, кршење правила фер плеја у спорту, ометање у учењу и кашњење), *нарушавање односа* (непозивање/нејављање, непоштовање разлика у мишљењу или наметање мишљења, ретко виђање, одавање тајни, оговарање/трачарење, тужакање/цинкарење и претње), *црте личности* (неискреност, неповерење, љубомора, уображеност/умишљеност и непопустљивост/тврдоглавост), *доживљај неправде* (неоправдане оптужбе, добијање мање оцене од заслужене, добијање незаслужене казне, неприхватање или искључивање из групе вршњака и ускраћивање информација) и *провокације* (вређање, псовање, говорење ружних речи, затим задиркивање и неумесне шале, викање, намерно провоцирање, подсмевање/исмевање и уцењивање). Такође, коришћена су питања из **Упитника о карактеристикама конфликта**¹²⁾. Последњи део испитивања ученика је био **социометријски упитник**.

За испитивање социометријског статуса, коришћен је и **полуструктурисани интервју**, којим су испитане одељенске старешине одељења у којима је урађено истраживање. Класификацијом добијених одговора, ученици су сврстани у две категорије „белих“ и две категорије „црних звезди“. Додатне информације су добијене уз коришћење доступне педагошке документације, тј. **анализе докумената** у циљу повећања објективности добијених одговора. У интервјују је учествовало седморо одељенских старешина и испитивање је било индивидуално.

3. 3. Статистичка обрада података

Методe статистичке обраде резултата које су примењене у овом истраживању су дескриптивне: проценти, аритметичка средина (AS), као мера просека и стандардна девијација (SD), као

11) Данијела Петровић, *Специфичности вршњачких конфликта у адолесценцији*, нав. дело, стр. 221-238.

12) Исто, стр. 221-238.

мера варијабилности, а за утврђивање разлике Хи-квадрат тест (χ^2) и једнофакторска анализа варијансе за непоновљена мерења (ANOVA). Повезаност између континуираних варијабли испитана је корелационом анализом.

4. РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Табела бр. 2: Узраст ученика и карактеристике конфликта

Карактеристике конфликта		Узраст ученика	f	%	Σ	Σ %
Учесталост конфликта за месец дана	ниједном	5. разред	11	15.3	32	25.6
		8. разред	21	39.6		
	једном или двапут	5. разред	42	58.3	68	54.4
		8. разред	26	49.1		
	више пута	5. разред	16	22.2	20	16
		8. разред	4	7.6		
	скоро свакодневно	5. разред	3	4.2	5	4
		8. разред	2	3.8		
Располагање ресурсима као разлог конфликта	ниједном	5. разред	50	69.4	101	80.8
		8. разред	51	96.2		
	једном или свапут	5. разред	18	25	20	16
		8. разред	2	3.8		
	више пута	5. разред	3	4.2	3	2.4
		8. разред	0	0		
	скоро свакодневно	5. разред	1	1.4	1	0.8
		8. разред	0	0		
Важност разлога конфликта	веома важан	5. разред	24	33.3	32	25.5
		8. разред	8	15.1		
	важан	5. разред	18	25	45	36
		8. разред	27	50.9		
	неважан	5. разред	22	30.6	37	29.6
		8. разред	15	28.3		
	потпуно неважан	5. разред	8	11.1	11	8.8
		8. разред	3	5.7		

Важност друге особе у конфликту	веома важна	5. разред	24	33.3	50	40
		8. разред	26	49.1		
	важна	5. разред	24	33.3	46	36.8
		8. разред	22	41.5		
	неважна	5. разред	15	20.8	18	14.4
		8. разред	3	5.7		
	потпуно неважна	5. разред	9	12.5	11	8.8
		8. разред	2	3.8		
Укупно		5. разред			72	100
		8. разред			53	100

Карактеристике вршњачких конфликта у односу на узраст ученика приказан је у Табели 2. Хи-квадрат тест је коришћен за испитивање релације између узраста ученика и карактеристика вршњачких конфликта. Релација између ове две варијабле је значајна, када су у питању учесталост конфликта у последњих месец дана, $\chi^2(3, N=125) = 11.67, p < 0.01$, затим располагање ресурсима као разлог уласка у конфликт, $\chi^2(3, N=125) = 14.25, p < 0.01$, важност разлога за улазак у конфликт, $\chi^2(3, N=125) = 10.76, p < 0.05$ и важност друге особе у конфликту, $\chi^2(3, N=125) = 9.97, p < 0.05$. Млађи ученици генерално чешће улазе у вршњачке конфликте, него старији ученици, а нарочито се чешће сукобљавају из разлога располагања ресурсима, у односу на старије ученике. Истраживање је показало да је млађим ученицима важнији разлог за улазак у конфликт, док је старијим ученицима важнија друга особа у сукобу. Остале карактеристике конфликта се нису показале као статистички значајне у односу на узраст ученика.

Табела бр.3: Пол ученика и карактеристике конфликта

Карактеристике конфликта		Пол ученика	f	%	Σ	Σ %
Важност друге особе у конфликту	веома важна	мушки	16	26.7	50	40
		женски	34	52.3		
	важна	мушки	26	43.3	46	36.8
		женски	20	30.8		
	неважна	мушки	10	16.7	18	14.4
		женски	8	12.3		
	потпуно неважна	мушки	8	13.3	11	8.8
		женски	3	4.6		

Исход конфликта	+/-	мушки	15	25	18	14.4
		женски	3	4.6		
	-/+	мушки	5	8.3	8	6.4
		женски	3	4.6		
	+/-/+	мушки	19	31.7	41	32.8
		женски	22	33.9		
	-/-	мушки	7	11.7	18	14.4
		женски	11	16.9		
	+/+	мушки	11	18.3	33	26.4
		женски	22	33.9		
	још траје	мушки	3	5	7	5.6
		женски	4	6.2		
Трајање конфликта	мање од 5 мин.	мушки	29	48.3	42	33.6
		женски	13	20		
	10-15 мин.	мушки	13	21.7	31	24.8
		женски	18	27.7		
	око пола сата	мушки	7	11.7	16	12.8
		женски	9	13.9		
	један сат	мушки	0	0	4	3.2
		женски	4	6.2		
	неколико сати	мушки	0	0	1	0.8
		женски	1	1.5		
	неколико дана	мушки	11	18.3	31	24.8
		женски	20	30.8		
Укупно		мушки			60	100
		женски			65	100

Карактеристике вршњачких конфликта у односу на пол ученика приказани су у Табели 3. Хи-квадрат тест и једнофакторска анализа варијансе су коришћени за испитивање релације између пола ученика и карактеристика вршњачких конфликта. Релација између ове две варијабле је значајна, када су у питању важност друге особе у конфликту, $\chi^2 (3, N=125) = 9.57, p < 0.05$, исход конфликта, $\chi^2 (5, N=125) = 13.24, p < 0.05$, трајање конфликта, $\chi^2 (5, N=125) = 14.59, p < 0.05$ и афективни тон током конфликта $F (1, 124) = 8.02, p < 0.05$. Резултати хи квадрат теста показују да је девојчицама важнија друга особа у конфликту, него дечацима, као и да су успешније, када је у питању исход конфликта, јер њихови кон-

фликти чешће резултирају доживљајем задовољства обе стране у конфликту, али, са друге стране, њихови конфликти трају дуже, него конфликти дечака. Једнофакторском анализом варијансе за непоновљена мерења (ANOVA) је утврђено да девојчице ($AC=2.03$, $CD=0.93$; Графикон 1) вршњачке конфликти доживљавају нешто непријатније у односу на дечаке ($AC=2.53$, $CD=1.05$; Графикон 1.). Остале карактеристике конфликта се нису показале као статистички значајне у односу на пол ученика.

Табела бр.4: Школски успех и карактеристике конфликта

Карактеристике конфликта		Школски успех ученика	f	%	Σ	$\Sigma\%$
Учесталост конфликта за месец дана	ниједном	одличан	18	24.3	32	25.5
		вр. добар	14	33.3		
	једном или двапут	одличан	42	56.8	68	54.4
		вр. добар	20	47.6		
		добар	6	7.5		
	више пута	одличан	12	16.2	20	16
		вр. добар	6	14.3		
		добар	1	12.5		
		довољан	1	100		
	скоро свакодневно	одличан	2	2.7	5	4
		вр. добар	2	4.8		
		добар	1	12.5		
Укупно		одличан			74	100
		врло добар			42	100
		добар			8	100
		довољан			1	100

Карактеристике вршњачких конфликта у односу на школски успех ученика приказан је у Табели 4. Хи-квадрат тест је коришћен за испитивање релације између школског успеха ученика и карактеристика вршњачких конфликта. Обзиром да се из табеле уочава да узорак није уједначен, односно да је број ученика са одличним и врло добрим успехом у узорку много већи у односу на ученике који имају добар и довољан успех, хипотеза се одбацује, $\chi^2(9, N=125) = 11.34$, $p = .23$ и констатује се да не постоји статистички значајна повезаност између ове две варијабле.

Табела бр.5: Социометријски статус и карактеристике конфликта

Карактеристике конфликта		Социометријски статус ученика	f	%	Σ	Σ %
Исход конфликта	+- и +-	беле звезде	5	21.7	13	27.1
		црне звезде	8	32		
	+/-/+	беле звезде	8	34.8	15	31.3
		црне звезде	7	28		
	-/-	беле звезде	2	34.8	11	22.9
		црне звезде	9	36		
	+/+	беле звезде	8	34.8	9	18.7
		црне звезде	1	4		
Трајање конфликта	5-15 мин.	беле звезде	20	87	31	64
		црне звезде	11	44		
	од пола сата до сат времена	беле звезде	3	13	11	23
		црне звезде	8	32		
	неколико сати/ дана	беле звезде	0	0	6	13
		црне звезде	6	24		
Укупно		беле звезде			23	100
		црне звезде			25	100

Карактеристике вршњачких конфликта у односу на социометријски статус ученика приказани су у Табели 5. Хи-квадрат тест и једнофакторска анализа варијансе су коришћени за испитивање релације између социометријског статуса ученика и карактеристика вршњачких конфликта. Релација између ове две варијабле је значајна, када су у питању учесталост улазака у конфликте, $F(1, 47) = 14.27$, $p = .01$, важност друге особе у конфликту, $F(1, 47) = 11.34$, $p = .02$, исход конфликта, $\chi^2(3, N=48) = 10.53$, $p < 0.05$ и трајање конфликта, $\chi^2(2, N=48) = 10.82$, $p < 0.01$. Резултати хи квадрат теста показују да се вршњачки конфликти ученика који имају позитиван социометријски статус чешће завршавају компромисом или су обе стране у конфликту постигле свој циљ, у односу на ученике који имају негативан социометријски статус, као и да конфликти ученика који имају негативан социометријски статус трају дуже у поређењу са конфликтима ученика који имају позитиван социометријски статус. Једнофакторском анализом варијансе за непоновљена мерења (ANOVA) је утврђено да ученици који имају негативан социометријски статус („црне звезде“), чешће улазе у вршњачке конфликте ($AC=2.84$, $CD=0.94$; Графикон 2), него ученици који имају позитиван социометријски статус („беле звезде“),

АС=1.91, СД=0.73; Графикон 2), као и да је ученицима који имају позитиван социометријски статус („беле звезде“, АС= 1.74, СД= 0.62; Графикон 3), важнија друга особа у сукобу, него ученицима који имају негативан социометријски статус („црне звезде“, АС= 2.48, СД= 0.87, Графикон 3). Остале карактеристике конфликта се нису показале као статистички значајне у односу на пол ученика.

Табела бр. 6: Разлози за позитиван избор и карактеристике конфликта

Карактеристике конфликта		Разлог за позитиван избор	f	%	Σ	Σ %
Учесталост конфликта за месец дана	без конфликта	Сарадљивост, емпатија	5	71.4	7	30.4
		Духовитост, самоувереност, спољашње карак.	2	12.5		
	са конфликтом	Сарадљивост, емпатија	2	28.6	16	69.6
		Духовитост, самоувереност, спољашње карак.	14	87.5		
Важност разлога конфликта	веома важан	Сарадљивост, емпатија	5	71.4	6	21.6
		Духовитост, самоувереност, спољашње карак.	1	6.2		
	мање важан	Сарадљивост, емпатија	2	28.6	17	73.9
		Духовитост, самоувереност, спољашње карак.	15	93.8		
Укупно		Сарадљивост, емпатија			7	100
		Духовитост, самоувереност, спољашње карак.			16	100

Карактеристике вршњачких конфликта у односу на разлог за позитиван социометријски избор приказан је у Табели 6. Хи-квадрат тест је коришћен за испитивање релације између разлога за позитиван социометријски избор ученика и карактеристика вршњачких конфликта. Резултати указују на значајност, када су

у питању учесталост улазака у конфликте, $\chi^2 (1, N=23) = 7.99$, $p < 0.01$ и важности разлога за улазак у конфликт, $\chi^2 (1, N=23) = 10.73$, $p < 0.01$. На основу добијаних резултата, може се уочити тенденција да ученици који су окарактерисани као емпатични и они који радо помажу другима ређе улазе у конфликте, као и да им је важнији разлог за улазак у конфликт, у односу на ученике који су окарактерисани као духовити, самоуверени и оних који су изабрани због пријатне спољашњости. Остале карактеристике konflikтата се нису показале као статистички значајне у односу на позитиван социометријски статус ученика.

Табела бр. 7: Разлози за негативан избор и карактеристике konflikтата

Карактеристике konflikтата		Разлог за негативан избор	f	%	Σ	Σ %
Учесталост konflikтата за месец дана	без konflikтата	Агресивност, некултура	2	14.3	11	44
		Повученост, дискриминација по националној основи	9	81.8		
	са konflikтотом	Агресивност, некултура	12	85.7	14	56
		Повученост, дискриминација по националној основи	2	18.2		
Важност друге особе у конфликту	важна	Агресивност, некултура	2	14.3	13	52
		Повученост, дискриминација по националној основи	11	100		
	неважна	Агресивност, некултура	12	85.7	12	48
		Повученост, дискриминација по националној основи	0	0		
Укупно		Агресивност, некултура		14	100	
		Повученост, дискриминација по националној основи		11	100	

Карактеристике вршњачких конфликта у односу на разлог за негативан социометријски избор приказан је у Табели 7. Хи-квадрат тест је коришћен за испитивање релације између разлога за негативан социометријски избор ученика и карактеристика вршњачких конфликта. Резултати указују на значајност, када су у питању учесталост улазака у конфликте, $\chi^2(1, N=25) = 11.40, p < 0.01$ и важност друге особе у конфликту, $\chi^2(1, N=25) = 18.13, p < 0.01$. На основу добијаних резултата, може се уочити тенденција да ученици који су окарактерисани као агресивни и некултурног понашања, чешће улазе у вршњачке конфликте, у поређењу са оним ученицима који имају негативан социометријски статус, а описани су као повучени, несамопouzдани и онима који су дискриминисани по националној основи. Налази такође сугеришу да је повученим ученицима и онима који имају негативан социометријски статус због своје националности важнија друга особа у конфликту, у односу на ученике који су окарактерисани као агресивни или некултурног понашања. Остале карактеристике конфликта се нису показале као статистички значајне у односу на разлоге за негативан социометријски статус ученика.

5. ДИСКУСИЈА

Налази истраживања указују да постоје статистички значајне везе у многим карактеристикама вршњачких конфликта ученика основношколског узраста. Млађи ученици се чешће сукобљавају са вршњацима и мање им је важна друга особа у конфликту. Када су у питању разлози за почетак конфликта, ученици различитог узраста се највише разликују када је у питању располагање ресурсима, па налази истраживања указују да се млађи ученици чешће сукобљавају овим поводом. Резултати такође показују да је млађим ученицима важнији разлог сукоба, што се може објаснити тиме да они некритички улазе у конфликте, имају нижи праг толеранције на фрустрацију него старији ученици, те имају субјективан осећај да је разлог због којег се сукобљавају значајан и теже контролишу своје емоције. Када је реч о стратегијама решавања конфликта, млађи ученици најчешће прибегавају надметању и компромису, док се старији ученици најчешће одлучују за заједничко решење и надметање. Када је у питању исход конфликта, компромис је издвојен као најчешће решење, без обзира на узраст ученика. Уочена је тенденција да се млађи ученици током конфликта осећају нешто непријатније, као и да конфликти старијих ученика трају нешто дуже. Када је реч о полним карактеристикама, најзначајнији разло-

зи за улазак у конфликт за дечаке су провокације, док је за девојчице то нарушавање односа. Показало се да је девојчицама важнија друга особа у конфликту, као и да су успешније, када је у питању исход конфликта, јер се њихови конфликти чешће завршавају тако што обе особе буду задовољне. Девојчице такође нешто непријатније доживљавају конфликти и њихови конфликти трају дуже, али се након конфликта осећају нешто пријатније, у односу на дечаке. Дечаци и девојчице се подједнако често сукобљавају, подједнако им је важан разлог сукоба и конфликти се брзо заборављају. Обзиром на велики број ученика са одличним и врло добрим успехом, у односу на ученике који имају добар и довољан школски успех, узорак није био уједначен по овом критеријуму, те се добијени подаци не могу уопштити, иако постоје одређене тенденције, које се наредним истраживањима могу испитати. Према социометријском статусу ученика, може се закључити да ученици који имају негативан социометријски статус чешће улазе у конфликти, мање су им важне друге особе у сукобу и њихови сукоби трају дуже у односу на ученике са позитивним социометријским статусом. Подједнако им је важан разлог за улазак у сукоб. Доминантан разлог за сукоб код „црних звезда“ су провокације, док су то код „белих звезда“ нарушавање односа и провокације. Када је реч о стратегијама решавања конфликта, обе групе често користе надметање и медијацију, док „беле звезде“ често користе и компромис. „Беле звезде“ такође имају тенденцију да се током конфликта осећају нешто непријатније. Важан податак овог истраживања је да већина ученика не перипира свој удео у настанку конфликта, те је само деветоро ученика из укупног узорка сматрало да су и сами иницирали конфликт, међу којима је већина ученика који су изабрани као „беле“ или „црне звезде“, што даље имплицира недостатак увида и прихватања сопствене одговорности у конфликтним ситуацијама, а то је један од важних васпитних задатака. Након конфликта, већина ученика се осећа неутрално или пријатно. Највећи број конфликта нема дугорочног утицаја на однос. Тема вршњачких конфликта је увек актуелна, а нарочито у периодима њихове ескалације, односно повећаног насиља у школама, због чега се још једном подвлачи огроман значај превенције, као и истицање позитивних страна конфликта, уколико се њима управља адекватно и проблемима приступа на асертиван начин. Чињеница да ефикасна комуникација и конструктивно управљање конфликтима представљају вештине које се уче, као и да су важне у свим аспектима и животним добрима, поставља пред нас задатак да будућим генерацијама пружимо потребне алате, као и сопствени позитиван пример, у циљу квалитетнијег живљења уопште.

ЛИТЕРАТУРА

- Ђорђевић Душан, „Развојна психологија“, Дечје новине, Горњи Милановац, 1984.
- Lightfoot Cynthia, Cole Michael & Cole Sheila, „The Development of Children“, Worth publishers, N. Y., 2013.
- Нешић Благоје и Радомировић Војко, „Основе развојне психологије“, Универзитет у Крагујевцу, Јагодина, 2000.
- Петровић Данијела, „Специфичности вршњачких конфликта у адолесценцији“ Психологија. [online]. Vol. 42 (2), стр. 221- 238. Доступно на: <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0048-5705/2009/0048-57050902221P.pdf>, приступљено 07. новембар 2016.
- Требјешанин Жарко, „Речник психологије“, Стубови културе, Београд, 2001.
- Џамоња Игњатовић Тамара и Јовановић Владан, „Алтернативно решавање спорова и преговарање“, у књизи: *Медијација: принципи, процес, примена* (приредила: Тамара Џамоња Игњатовић), Центар за примењену психологију, Београд, 2014.
- Џамоња Игњатовић, Тамара и Лободок Штулић, Ирена, „Вештине комуникације и решавање конфликта у медијацији“, у књизи *Медијација: принципи, процес, примена* (приредила Тамара Џамоња Игњатовић), Центар за примењену психологију, Београд, 2014.

**Marija Misljanov
Tamara Dzamonja Ignjatovic**

CHARACTERISTICS OF PEER CONFLICTS AT ELEMENTARY SCHOOL AGE

Resume

This research aimed to identify the characteristics of the peer conflict in primary school. The sample included two age groups (11 and 14 year old pupils) and comprised 125 participants: 72 participants of 11 years old children and 53 participants of 14 years old children. The method of the retrospection of the conflict contents, with one month retrospection interval, was used to research the perception of the conflict characteristics.

The results show that there are many differences in many aspects of peer conflicts according to the age, gender and social status. Younger pupils seem to have more conflicts about possessing stuff, such as cell-phones or computers, comparing to older pupils, and also seem to care more about cause of the conflict. On the other hand, older pupils care

more about other person involved in the conflict. The most important causes of conflicts are provoking and teasing, and the most frequent cause is disrespect of the rules. The most present resolution strategies in peer conflict for younger pupils are competition and compromise and for the older ones compromise and consolidated solution. Boys start most conflicts with provoking, teasing and inappropriate jokes, and girls with gossips. Girls seem to care more about other person who is involved in the conflict and feel more uncomfortable during conflict episode than the boys. Pupils that are not popular seem to have more conflict episodes, care less about the other person involved and those episodes last longer comparing to those who are popular. Also, popular pupils tend to feel more uncomfortable comparing to the unpopular ones. The main reason for causing conflicts for not popular pupils is provoking and for popular ones gossiping and provoking. Most pupils think they were involved in conflict. Conflicts with peers are mostly short time episodes and have no important influence on the future peer relations.

Keywords: interpersonal conflict, communication, effective communication, assertiveness, violence, middle childhood, adolescence

---

* Овај рад је примљен 27. августа 2018. године а прихваћен за штампу на састанку Редакције 15. новембра 2018. године.